

A detailed wooden relief carving on a dark, weathered wood surface. The carving depicts a hand holding a large bunch of grapes. The hand is positioned at the bottom right, with fingers curled around the stem of the grape bunch. The grapes are rendered with realistic shading and texture, showing individual berries. The background of the carving features stylized, leafy branches or vines. The overall style is traditional and rustic.

INGOLIČEVA
PTUJSKA
LETA

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6.09:929 Ingolič A.

KAJZOVAR, Vladimir

Ingoličeva ptujska leta
med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem /

[besedilo Vladimir Kajzovar ;
fotografije Staša Cafuta ...[et al.]. - Ptuj :
Knjižnica Ivana Potrča, 2007

COBISS.SI-ID 58664193

*Fotografija na naslovnici:
Vrata, foto: Staša Cafuta*

Med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem

Vladimir Kajzovar

INGOLIČEVA PTUJSKA LETA

Med Pohorjem,
Halozami in
Ptujskim poljem

Ptuj, maj 2007

INGOLIČEVA PTUJSKA LETA

Med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem

Založila: Knjižnica Ivana Potrča, zanjo mag. Matjaž Neudauer

Besedilo: Vladimir Kajzovar

Fotografije: Staša Cafuta
Andrej Doberšek
Rado Stropnik / Foto Langerholc
arhiv Knjižnice Ivana Potrča

Lektoriranje: Vladimir Kajzovar

Oblikovanje: s.kolibri

Naklada: 500 izvodov

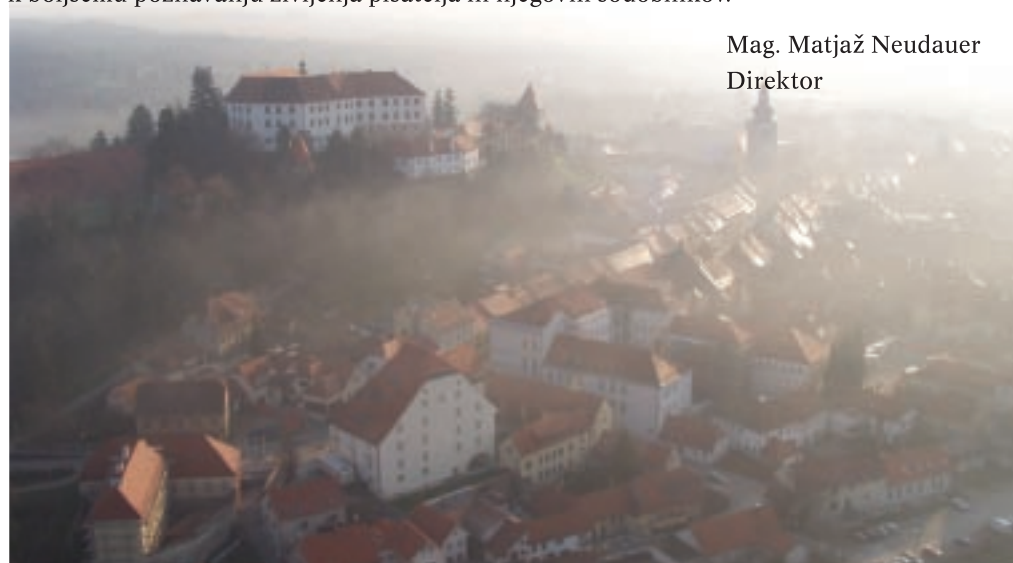
Ptuj, maj 2007

PREDGOVOR

V Knjižnici Ivana Potrča smo se odločili, da počastimo spomin na pisatelja Antona Ingoliča ob njegovi stoletnici rojstva z razstavo in knjižico ter spremljajočimi prireditvami. Anton Ingolič je v pripovedništvu zapisoval dogodke in človeške obraze z natančno besedo. Njegova literarna snov so življenjske zgodbe in prizori, srečanja, potovanja, načela. Za razliko od Miška Kranjca in Prežihovega Voranca svojih pripovedi o bolečih socialnih krivicah ni pripisoval vodeči ideji. Ingoličevo literarno delo je zelo raznovrstno po tematiki in obliki, po vsebini pa zelo bogato. Zgodb si ni izmišljeval, tematski krogi, ki jih je opisoval, so bili iz resničnosti. Kakor je bil sam natančen opazovalec in zapisovalec dogodkov, tako je tudi o svojem pisateljskem poslanstvu in smislu zapisal: »In vse kar sem napisal, sem napisal iz resnične pisateljske in človeške nuje, v pisanje pa vpregel vse svoje duševne sposobnosti in vanj položil, ali vsaj skušal položiti, kar je najvrednejšega v meni, saj sem v pisanju našel, in še vedno nahajam, najgloblji smisel svojega življenja.«

Besedilo, ki je pred nami, je nastalo z namenom počastitve spomina in osvetlitve izseka življenja, omejeno je na tako imenovana ptujška leta, v katerih je zajeto tudi krajše bivanje na Polenšaku in v Dornavi in leta, ki jih je preživel kot profesor na ptujski gimnaziji, kjer je prijateljeval in sodeloval s kolegi, pustil pa je tudi trajne sledi med takratnimi dijaki. Čas izgnanstva v Srbiji je podan samo v orisu. Ptujška leta Antona Ingoliča v besedi in razstavljenimi deli in podobami, so trajno zaznamovala tudi tedanji čas in pustile sledi nam in zanamcem, prispevajo pa tudi k boljšemu poznavanju življenja pisatelja in njegovih sodobnikov.

Mag. Matjaž Neudauer
Direktor

VSEBINA

- 9 UVOD
- 10 IZ SPODNJE POLSKAVE NA POT
- 13 POLENŠAK, DORNAVA, PTUJ
- 18 PREDVOJNO PTUJSKO OBDOBJE
- 27 IZGNANSTVO
- 29 VRNITEV NA PTUJ
- 30 INGOLIČ IN LJUDSKA KNJIŽNICA
- 31 O PISATELJEVANJU
- 34 ZAKLJUČEK
- 36 NAVEDENKE
- 38 VIRI IN LITERATURA

INGOLIČEVA PTUJSKA LETA

Med Pohorjem,
Halozami in
Ptujskim poljem

In vse kar sem napisal, sem napisal iz resnične pisateljske in človeške nuje, v pisanje pa vpregel vse svoje duševne sposobnosti in vanj položil, ali vsaj skušal položiti, kar je najvrednejšega v meni, saj sem v pisanju našel, in še vedno nahajam, najgloblji smisel svojega življenja.

Anton Ingolič bere iz svojih del udeležencem mladinske delovne akcije.

UVOD

Pričujoče besedilo, nastalo ob stoletnici rojstva pisatelja Antona Ingoliča, ima namen približati bralcem in raziskovalcem predvsem tista leta, ki jih je preživel Ingolič na krajših in daljših življenjskih postajah na Polenšaku, v Dornavi, profesorska leta na gimnaziji v Ptuj, izgnanstvo v Srbiji, in po vojni vrnitev na Ptuj, od koder pa ga je pot že po letu dni vodila na realno gimnazijo v Maribor. Hkrati pa se je njegovo življenje in literarno ustvarjanje odvijalo med Pohorjem, obronki Slovenskih goric, Halozami in na Ptujskem polju. Knjižica je popotnica razstavi o življenju in delu v tem časovnem obdobju in tudi obratno. Želi pa tudi spomniti na našo preteklo kulturno dediščino in na literarna dela, ki so v nekem življenjskem in ustvarjalnem zaletu pustila trajne časovne sledi v tem pokrajinskem in slovenskem prostoru. Ingolič je vstopil v socialnorealistično pripovedništvo kmalu po prvih besedilih Miška Kranjca, in je sočasno s Prežihom objavil svoja prva dela. Druga svetovna vojna je prekinila njihovo delo, ko so lahko šele po vojni izšla že nekatera napisana dela, hkrati pa sta Kranjec in Ingolič ostala vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja med najbolj ustvarjalnimi pisci, medtem ko sta Kosmač in Potrč objavila svoja najboljša besedila v petdesetih letih. Anton Ingolič je eden naših najplodovitejših pisateljev, ki so mu pri triinosemdesetih letih naštel 67 knjig, 50 ponatisov, 117 knjižnih izdaj, ki so izšle v 2.300.000 izvodih, če pa vzamemo na znanje tudi prevodno literaturo, je stopil preko naših meja, petindvajset njegovih del je bilo prevedenih v 14 jezikov. Svet njegovih literarnih del je prežet z njegovim vitalizmom, je optimističen in radoživ. Opisoval je vse, kar je videl, skrbno beležil in pretehtal ter povezal s človekovim intimnim svetom, čustvi in duševnimi stiskami svojih literarnih junakov, splavarjev, viničarjev, lukarjev, rudarjev, mizarjev. Izjemno priljubljeni so in so bili njegovi mladinski romani in povesti. Njegovi tematski krogi zajemajo potopise, romane izseljenišva, zgodovinski roman,

ki mu je že dodana domišljija in romantični zaplet, avtobiografska dela, v katerih je predstavil svoj neposreden in logičen epski svet, svojo pisateljsko delavnico in množico oseb v svojem živahnem dogajanju. Njegov izredno obsežni opus je raznovrsten tako po tematiki, obliki in vsebini, zato je ta zapis omejen na tako imenovano ptujsko obdobje, ki bi zahtevalo še bolj poglobljeno raziskavo, kar pa zaradi časovne omejenosti ni bilo mogoče. Zato so nekateri dogodki, odnosi med osebami in literarna dela, ki bi si zaslužila samostojno raziskovalno delo, na kratko opisana, tudi leta izgnanstva v zapisu bi bila lahko posebna tema.

V desetletnem pisateljskem obdobju med leti 1936 in 1946 so med večjimi deli izšli Lukarji (1936), povest Mlada leta (1935, izšla 1938), povest Soseska (1939), roman Na splavih (1940), mladinska igra Sirote (1940), roman preprostega človeka Matevž Visočnik (1945), novele Pred sončnim vzhodom (1945), mladinska igra Mladi aktivisti (1946), Pravljica iz naših velikih dni Udarna brigada (1946), Vinski vrh, roman v dveh knjigah: Žeja (1946, napisana pozimi 1940-41) in Trgatev (1946).

IZ SPODNJE POLSKAVE NA POT

Anton Ingolič se je rodil 5. januarja 1907 v Spodnji Polskavi. Njegova otroška leta so zapolnjevale zgodbe, ki jih je poslušal, kasneje so mu v roke prišle večerniške in mohorjanske knjige. Pogosto je sanjaril na Pohorju pri babici, ko je pasel kravo, rad je zahajal v mizarso delavnico, tudi kmečka opravila so pritegovala njegovo pozornost. V šoli se je z veseljem na pamet učil pesmi, jih deklamiral in pisal spise. Če jih je moral v šoli prebrati na glas, je bilo

to zanj najlepše darilo. Prvo pesem je napisal v zadnjem razredu ljudske šole. S trinajstimi leti se je napotil v mariborsko realko. Začel je pisati, kot tretješolec je ustanovil literarni list Žarki. Poglobljal pa se je tudi v branje zahtevnejših domačih in svetovnih pisateljev. Na trdna tla je stopil v Parizu, kjer je preživel eno šolsko leto na pariški Sorboni in se vrnil z diplomo profesorja francoščine v inozemstvu. Že drugo visokošolsko leto v Ljubljani se je poročil z učiteljico Adelo. V študijskih letih je napisal le nekaj novinarskih drobcev. V počitnicah je bil amaterski igralec in režiser.

*Anton Ingolič
kot študent v Parizu
(last Alde Artič)*

*Anton Ingolič, Adela Opravš,
Ernest Kopriva, okrog 1927
(hrani UKM)*

Anton (na mamini levi) z mamo in bratom (last Alde Artič)

POLENŠAK, DORNAVA, PTUJ

Po opravljeni diplomi oktobra 1931, se je vrnil k svoji družinici na Polenšak v Slovenske gorice. Vselili so se v skromno viničarsko hišico Vršičevih ob robu gozda, daleč od vasi. Štirje so se morali preživljati z ženino skromno plačo, z vrtičkom pred hišo in gozdnimi sadeži. Kot brezposelni slavist, zakonski mož in oče, je bil oddaljen od kulturnega dogajanja, še kolesa niso premgli. K družinskemu proračunu je lahko prispeval le z nabiranjem gob, suhljadi in

priložnostnimi opravili. Kot študent je bil vaje delati 14 do 16 ur na dan in je bridko občutil, kako je biti brez dela. Pozimi je izžagoval okvire za slike, oltarčke in skrinjice. V največji duševni in socialni stiski se je lotil pisanja. Ob sekanju drv je razmišljal o neki zgodbi, ki se je zgodila v Spodnji Polskavi. Tako je napisal svojo prvo novelo Hiša številka 52, ki so mu jo objavili v Ljubljanskem zvonu februarja 1932. To je bil zanj velik in svetel dan. Potem je začel pisati še druge stvari, tudi posamezne prizore in zgodbe za Lukarje. Konec leta je sredi pisateljevanja prejel dekret, s katerim so ga nastavili za honorarnega suplenta na ptujski gimnaziji. V začetku se je s kolesom vozil v trinajst kilometrov oddaljeni Ptuj, potem si je najel sobico. Veliko časa mu je vzela priprava na pouk, o čemer ni na študiju ničesar slišal. Sredi velikih počitnic se je z družino preselil v Dornavo, kamor je bila premeščena žena. Družinsko stanovanje so našli v preužitkarski hišici, ki je bila last brata profesorja dr. Žgeča. Žena je dobila v učiteljski hiši sobico, ki pa jo je pisatelj zasedel in v njej pisal. V tistem času je napisal humoresko Hanibalija

Mukija poslednja pot, v kateri je popisal resnično zgodbo, ki se je zgodila v gradu graščaku pl. Pongratzu. Ta ga je hotel zaradi humoreske najprej ustreliti, kasneje pa ga je tožil zaradi razžaljenja časti. S tekstom Gimnazistka Feruna pa je prvič posegel v življenje Lukarjev, kmečkega prebivalstva v ptujski okolici, ki se je ukvarjalo predvsem z gojitvijo in prodajo čebule. Novela je bila del teksta, ki je v njem dozoreval. Lukarji so ga bolj prevzemali kakor Ptuj s svojim tlakovanimi ulicami, mogočnim gradom in rimskimi spomeniki. Lukarski vozovi so mu že v otroštvu burili domišljijo, njegova mama je vselej kupila nekaj vencev, ko je najprej za ceno barantala.

Ko je prišel s Polenšaka v Dornavo, je bilo zanj vse novo, privlačno in vabljivo. Živel je v preužitkarski hišici in v učiteljski hiši pri cerkvi in šoli, razmišljal o vaški skupnosti Lukovci ob reki Blatnici in popravljaj šolske naloge. K njemu so hodili poslušat radio, sam pa je prisluhnil njihovim prigodam z lukarskih poti. Kmalu je spoznal stisko dornavskih kočarjev in gostačev,

Dornava, pogled iz balona, foto: Andrej Doberšek, 2005

Dornava, foto: Andrej Doberšek

ki so se krčevito borili za zemljo v agrarni reformi, dediči graščine pa so zagrizeno odrekli pravico do koščka zemlje. Ingolič se je povezal z glavnim agrarnim odborom v Ljubljani, in kot je zapisal: »Čedalje bolj vroče sem želel prenesti na papir boj slovenskega malega človeka zoper tujerodnega, zvečine nemškega in madžarskega bogatina. V daljšem proznem tekstu, romanu, seveda.« (INGOLIČ 1980: 33). V središče dogajanja je postavil zemljo in človekov boj zanjo.

LUKARJI

Roman je poslal v objavo Ljubljanskemu zvonu. Po več letih je zvedel, zakaj je tako dolgo čakal na objavo. Urednik Anton Ocvirk je bil v dilemi, ker je prejel tako obširen rokopis od nekoga, ki je pred tem objavil samo dve noveli in nekaj črtic. Dvome mu je pregnal Oton Župančič, ki je presodil, da bo tekst že vreden objave, če ga je brez predaha prebral.

Roman je izhajal v Zvonu pod naslovom Zemlja in ljudje, drugi del je pisal že na Ptuju, žena je še vedno učila v Dornavi. V samostojni izdaji je roman preimenoval v bolj domač naslov Lukarji, po nasvetu dr. Maksa Šnuderla. Knjiga je izšla vezana v rdeče platno, z zlatim napisom in s fotomontažo Franja Piuka. Kritike romana ob izidu so bile deljene, nekateri so mu očitali vpliv literarnih del, ki jih do tedaj še sploh ni prebral. Take so bile tudi ustne ocene, še več, hčerka klerikalnega ptujskega poslanca Brenčiča, ki je stregla v očetovi gostilni, mu je dejala, da človek, ki je napisal tako brezbožno in pohujšljivo knjigo, že ne more biti kaj prida. Polskavski župnik Zorko ni odgovoril na pozdrav »Hvaljen Jezus« njegovi sestri, pač pa ji je dejal: »Vi, čujte vi, povejte vi svojemu bratu, če ga bom srečal na ulici, se ga bom izognil kot kravjeka.« (MEDVED 1977: 643).

Ko so v ptujskem gledališču igrali Ingoličeve Zgrešene poti, ki jih je napisal na Polenšaku, režiral in igral glavno vlogo, mu je skupina Dornavčanov prinesla na oder velikansko srce, sestavljeno iz lukovih glav, nekateri drugi pa so zagnali proti njemu pravo gonjo. Roman je izšel v nakladi tisoč izvodov, broširana verzija je stala 60 dinarjev, vezana 70 dinarjev. Knjigo je prejel na velikonočni ponedeljek na Ptuju. Roman se ni prodajal, zanj ni prejel nobenega honorarja, prodajal ga je sam s pomočjo žene in mariborskega znanca. Mnogi kritiki so roman Lukarji ocenili za njegov najboljši roman, Ingolič ni bil takega mnenja. Roman je izšel leta 1936 in je pisateljeva velika stopnica na poti literarnega ustvarjanja.

Ob izidu Lukarjev je izšlo v slovenskih časopisih in revijah 22 precej nasprotujočih ocen, ki pa niso vplivale na Ingoličevo nadaljnje pisanje. Dekle iz naslovne strani so klerikalni krogi

Anton Ingolič: Lukarji, naslovnica

spodbudili k tožbi, češ da sta jo s fotografom dala na ovitek brez njenega dovoljenja. Dekle je od tožbe odstopilo. Ko so se zatem peljali na izlet skozi Dornavo, Mihelič, Ingolič in njegova žena, in so se zvečer vračali na Polenšak, so za njimi metali kamenje. »Sicer pa so roman, še ko je izhajal v Ljubljanskem Zvonu, v eni kmečkih hiš med večernim luščenjem fižola in bučnic prebirali na glas. Vsi so navdušeno poslušali, z zanimanjem. Nihče ni imel nikakršne pripombe, da je napisano kaj, kar bi jih sramotilo. Prav v tisti hiši sem največ zvedel o lukarskem življenju.« (KAJZER 1992: 203).

Literarni zgodovinar dr. Franc Zdravec je zapisal o romanu, da »je sveža pripoved o pridelovalcih čebule in o bajtarskem boju za zemljo. Epske osebe upravljata delo ali boj za kruh in telesna, erotična vzkipljivost, zaposluje pa jih tudi misel o socialni pravičnosti. Lukarji niso kakšni sanjači, zamišljenci, nimajo časa za pesemska razpoloženja, kot npr. organist, ki ga edinega med njimi kdaj prešine lepa melodija.« (ZADRAVEC 1999: 281). Dogajalni prostor Lukarjev je Ptujsko polje, za junake pa je Ingolič izbral pridelovalce luka. Združuje jih pridelovanje luka in boj za agrarno reformo, temeljna ideja pa je socialna pravičnost. Po vzoru Reymontovih Kmetov je opisoval prizore in življenje, v katerem se kaže kmetijska skupnost kot fizična in folklorna celota. Nosilec dogajanja je množica kočarjev in kmetov, niti revolucionarni agitator niti zemljiški bogataš pa ne moreta postati glavna junaka romana, to ostane množica. Njegov prvi roman je bil uspeh, kljub temu pa se Ingolič »ni imel« za pisatelja.

O svoji prvi knjigi je iz časovne oddaljenosti petdeset let Ingolič dejal: »V tole svojo prvo knjigo sem položil vse, kar sem dotlej vedel o kmečkem človeku, o njegovem vsakodnevem življenju in delu, o njegovem mišljenju in čustvovanju; v tej knjigi so popisana spoznanja, do katerih sem se dokopal kot šolar v domači vasi, kot dijak v Mariboru, kot visokošolec v Parizu in Ljubljani, kot brezposelni slavist na Polenškaku nad Ptujem, in slednjič kot profesor ptujske gimnazije, ko sem s svojo družino živel v srcu Lukarije, v Dornavi.« (INGOLIČ 1986: 3).

*Z nastopom službe honorarnega suplenta na gimnaziji si je Ingolič najel sobico v Čučkovi vili.
Foto: Rado Stropnik*

*Za okni rumene hiše danes na Mariborski cesti 26 so nastala mnoga dela.
Foto: Rado Stropnik*

Konec junija 1936, ob nastopu službe žene Adele na hajdinski osnovni šoli, so se preselili v hišo na Bregu, danes na Mariborski cesti 23. Foto: Rado Stropnik

PREDVOJNO PTUJSKO OBDOBJE

Konec junija 1936 je dobila žena Adela službo na hajdinski osnovni šoli, zato so se preselili na desno stran Drave, na Breg. Zaradi vse večjih težav z očmi in glavobolov je pisal bolj malo, ure in ure je presedel pri radijskem aparatu, ker mu je bilo prepovedano vsako delo povezano z očmi. Francetu Miheliču je odstopil eno sobo.

Zamikalo ga je, da bi napisal kaj o življenju drvarjev in splavarjev, zato se je z nahrbtnikom odpravil v Maribor in ob Dravi navzgor. Mnogi drvarji so se preživljali poleg drvarjenja tudi s splavarjenjem. Splavarje je opazoval že kot dijak v Mariboru in kasneje kot profesor na ptujski gimnaziji. Raje, kot da bi predaval suhoparno snov, bi odplul s splavarji. Da bi lahko z njimi splavaril, si je moral priskrbeti splavarsko potrdilo. Tri tedne je plul z njimi do Vukovara in v tem času si je na skrivaj zapisoval vtise in življenjske zgodbe splavarjev. Najprej je nastala reportaža, S splavarji po Dravi in Donavi, ki jo je objavil v nadaljevanjih v mesečniku družin-

ske revije Žike. V tem času sta s slikarjem Miheličem zahajala v Haloze, kjer je Mihelič risal, Ingolič pa zapisoval in se pogovarjal z viničarji.

V letih pred drugo svetovno vojno je bila zbrana v Ptuju lepa družba kulturnikov. Prišel je režiser Fran Žižek, na gimnazijo mladi pesnik Tone Šifrer-Jern Ledina, Božo Vodušek, iz Slovenskih Goric Ignac Koprivec in Zmago Švajger, s Štukov Ivan Potrč, ki se je že uveljavil s pisanjem, Jože Kerenčič. Tu so delovali zagnani kulturniki Stanko Cajnkar, Alojzij Remec, France Mihelič, Jože Gregorc, Janko Jarc, Drago Hasl, Aleksander Skaza, na počitnice so prihajali visokošolci Dušan Kveder, Ivan Bratko in Branko Šalamun. Gimnazijska profesorja Franc Žgeč in Fran Onič sta bila leta 1936 premeščena. Sicer pa se je v gimnaziji najbolj zblížal z dr. Franjom Žgečem, Franom Oničem in dr. Stankom Cajnkarjem. Spoznal pa se je tudi z dijaki zbranimi v literarni družini Oton Župančič, ki je izdajala tudi literarno glasilo Rast. Gonilna sila je bil Ivan Bratko, v glasilo pa sta največ pisala dijaka Ivan Potrč in Anton Žnidarič (INGOLIČ 1975: 25).

Ingoličevo pozornost je že s prvo šolsko nalogo vzbudil Ivan Potrč, »ne samo zaradi zrele, poglobljene vsebine, pač pa zaradi samosvojega, nekam krčevitega in živčno raztrganega jezika, ki pa je bil malce skregan s pravili slovenske slovnice. Zato je bilo v njegovih prvih nalogah precej rdečega. Toda brž sem spoznal, da je to Potrčev način izražanja, njegov stil, zato njegovega jezika nisem več skušal spravljati v kalupe slovenske slovnice, in pod njegovo nalogo je bila največkrat z rdečilom napisana zgolj ocena, odlično seveda.« (INGOLIČ 1975: 25-26).

Ob njegovem prihodu je bil Potrč sedmošolec in spominja se, da je bil droben in suhljat fant z izredno živimi očmi in svetlimi lasmi.

Anton Ingolič je nastopil službo honorarnega učitelja od ure 19. decembra 1932, za suplenta pa je bil postavljen s 1. marcem 1933, za poučevanje slovenske in jugoslovanske književnosti, zgodovine slovenskega jezika in francoščine. Že prvo leto je vstopil tudi v središče dijaškega dogajanja, predvsem na konferencah so se izrazila nasprotovanja med profesorji, najhujši je bil razrednik Potrčevega razreda Beograjčan Miloš Đermanović, režimski in antikomunistično nastrojen človek. Ingoliču je bilo najhuje, ko so januarja 1934 orožniki v ravnateljevi pisarni vklenili in odpeljali nekaj dijakov, med njimi Ivana Potrča in Antona Žnidariča. Dijaki so bili izključeni iz gimnazije in iz vseh srednjih šol v Sloveniji. V uteho mu je bilo, da je s Potrčem nastopil na literarnem večeru, ko je ta odslužil desetmesečno zaporno kazen. To ni bil samo literarni večer, pač pa svojevrstna manifestacija v podporo Ivanu Potrču, ki je pred izredno velikim številom mladine za svoj nastop doživel burno odobravanje. Zaradi nastopa pa sta bila zaslišana profesorja Onič in Ingolič. Oniča so z ženo kazensko prestavili v Kočevje, ker je že bil v procesu zaradi sodelovanja v Knjigi drugova, Ingolič jo je odnesel samo z grožnjo, bral pa je odlomek iz Lukarjev. Na literarnem večeru so brali svoja dela Fran Onič, Miško Kranjec, Edvard Kocbek in Alojzij Remec. Ingolič kljub vsemu ni pretrgal vezi s svojimi dijaki, Potrč,

ki je bil pod policijskim nadzorom, je pogosto prihajal k njemu domov in navdušeno govoril o Sovjetski zvezi in svetovni revoluciji.

V profesorskem kulturnem krogu je našel ne samo umetniške tovariše, ampak tudi življenjske prijatelje. Njegovo prvo ptujsko obdobje pomeni tudi prodor v slovensko literaturo.

»Na idejno in narodnostno rast mladih je vplivalo več dejavnikov: ob objektivnih okoliščinah so k oblikovanju narodnozavednega dijaštva veliko prispevali nekateri profesorji, ki jih je režim nastavljal v eno od odrinjenih šolskih ustanov. Med temi navedimo dr. Franja Žgeča, dr. Marjo Borštnikovo, Franceta Oniča, Antona Ingoliča, Vilka Rusa, Ivana Gabrovška, akademskega slikarja Franceta Miheliča, kateheta dr. Stanka Cajnkarja, katerega veroučne ure so se sprevrčale v pogovore o družbenih vprašanjih.« (ŠULIGOJ 1994: 53).

Profesorji gimnazije so bili tudi oblikovalci kulturno-umetniškega življenja in ozaveščanja slovenstva.

»Narodnoobrambni smoter je imela tudi prireditev 2. marca 1940, ko so na umetniškem večeru ptujskih ustvarjalcev brali svoja dela profesorji dr. Stanko Cajnkar, Anton Ingolič, ki se je predstavil z odlomki iz romana Na splavih, ter pesnik in esejist suplent Tone Šifrer.« (ŠULIGOJ 1994: 62).

Zgradba gimnazije na Herrengasse, danes je v njej v Prešernovi ulici Osnovna šola Olge Meglič.
Foto: Rado Stropnik

Tudi profesor in eden izmed ravnateljev gimnazije Rudolf Čeh ocenjuje v svojem zapisu v Zborniku ob 125-letnici ptujske gimnazije, da so na njej poučevali mnogi odlični profesorji in med nje šteje tudi Antona Ingoliča.

Anton Ingolič je bil knjižničar v Podpornem društvu ptujske gimnazije med leti 1938-1941. Podporno društvo je od ustanovitve 1870 delovalo neprekinjeno 71 let in je z obleko, obutvijo, šolskimi potrebščinami in kasneje tudi denarno pomagalo revnim učencem.

»Ptujska gimnazija je bila v letih, ko sem se šolal na njej, žarišče znanja in duhovnega življenja, pa tudi svobodne misli in zlasti slovenske nacionalne zavesti. K temu je pripomogla cela plejada odličnih profesorjev vseh generacij, ki so poučevali na gimnaziji: od profesorja latinščine in prevajalca Antona Sovreta in literarne zgodovinarke Marje Boršnikove, pisateljev Antona Ingoliča, Frana Oniča in Stanka Cajnkarja, do izkušenih pedagogov Franja Žgeča, Frana Kotnika in ravnatelja Josipa Komljanca.« (BRATKO 1994: 80). V svojih trpkih izkušnjah z izključitvijo in nadaljnjem šolanju je Bratko spoznal, da je bila ptujska gimnazija v tistem času nestrankarski ožitek v najboljšem pomenu besede.

Kot piše Anton Ingolič v svojih spominih, je prišel na ptujsko gimnazijo konec leta 1932 kot honorarni suplent, ko je prej čakal več kot leto dni na namestitev pri svoji družini na Polenškaku v Slovenskih goricah. In nadaljuje: »Tedad sta bila na gimnaziji že tov. Franc Onič in Franc Žgeč, s katerima sem se kmalu zblížal, kakor tudi s tov. Stankom Cajnkarjem. V naslednjih letih sta prišla Franc Mihelič in Tone Šifrer. To je bila moja najožja družba, s katero sem se često sestajal in razpravljajal o tedaj aktualnih kulturnih problemih, a tudi o političnih zadevah.« (INGOLIČ: ZAP 244).

V istem besedilu Nekaj spominov iz Ptuja ocenjuje, da je bilo v Ptuju »od 1932 do vojne izredno živahno, napredno, levo usmerjeno kulturno in politično življenje.«

Prijateljsko in umetniško snovanje med Miheličem in Ingoličem se je odrazilo v skupnem sodelovanju. S kolesi sta se vozila po podeželju, Mihelič je risal in fotografiral, Ingolič pisal, najbolj so ga bolele krivice ljudi iz nižjih slojev.

»France Mihelič je v času bivanja na Ptuju ilustriral več Ingoličevih besedil, ki so med leti 1937 in 1939 izhajala v Mladem rodu, literarni reviji za šolsko mladino. Ingoličeva besedila lahko razvrstimo v tri skupine. Teksti Podravski splavarji, Med pustnimi šemami v Lukariji in Zakaj so haloški otroci lačni? so poučnega značaja. Opisujejo posebnosti življenja na reki,

pustne običaje ter haloško revščino.« (CIGLENEČKI 1994: 170). Najvažnejše Ingoličevo besedilo, ki ga je ilustriral Mihelič, pa so Sirote, objavljene v devetih nadaljevanjih.

Kako se je spominjal ptujskih let, pove Ingolič v zaključku besedila Iz mojih prvih ptujskih let: »Ne samo prva, marveč vsa ptujska leta so bila zame zelo bogata in plodna. V teh letih sem se bolj kot kdaj prej in tudi pozneje zblížal z ljudmi, predvsem kmečkimi, kočarskimi in viničarskimi, dozoreval sem kot človek in pisatelj. V moji rasti zavzemajo važno mesto tudi moji dijaki, ne samo tisti, ki sem jih v temle bežnem zapisku imenoval, marveč tudi drugi, saj so me s svojo mladostno zagnanostjo in revolucionarnostjo nenehno spodbujali k delu, jaz pa sem jim skušal, kolikor je bilo v mojih močeh, pomagati mimo nevarnih čeri, ki so se jim na vsakem koraku stavljale na pot.« (INGOLIČ 1975: 27).

Tako kot je bil natančen popisovalec v svojih umetniških besedilih, ga je tudi zanimal njegov rod. V romanu Gorele so grmade opisuje življenje ene od uskoških družin, to so bili predniki družine Ingoličevih, ki so se v naše kraje priselili iz bosansko hercegovskih krajev, ko so se odmikali turškim vpadom. Vživel so se v novo okolje in se tudi poslovenili. S profesorjem

Koropcem sta odkrila, da je po kmečkem puntu Janže Ingolič prišel v te kraje in kupil pristavo, bil je polsvoboden kmet, oproščen tlake in desetine, moral je graščaku dajati le dva goldinarja na leto. »Potem sva odkrila, kaj je bil Pragerjev grad in da je bila neka Eva Ingolič, najbrž hčerka tega prvega Ingoliča, obdolžena čarovništva in obsojena na smrt na grmadi, pa je skrivnostno pobegnila.« (MEDVED 1977: 647).

Ingoliča je bolel prepad med bogatimi pretežno nemškimi in cerkvenimi gospodarji v Halozah in viničarji, to je želel prikazati v daljši noveli Tam gori za hramom, objavljeni v nadaljevanjih 1938 v Ljubljanskem zvonu.

Novela Tam gori za hramom prikazuje prepad med nemškimi in cerkvenimi gospodarji v Halozah in viničarji. Izhajala je v nadaljevanjih v LZ 1938.

Med krajšimi teksti v tem obdobju je nastala črtica Kurent. Za osnovo je služil resničen uboj kurenta v bližini Dornave. Tudi novela Prvi sneg je nastala po podobnem motivu. Zaradi težav z očmi ni posedal po zadimljenih kavarnah, pač pa je na sodišču poslušal razprave. Po ključnem srečanju s haloško pripovedovalko Gero, ki je živela v Dornavi, in od katere je dobil tri zvezke njenih dnevniških zapisov, je z umetniškim preoblikovanjem združil svet Stojncev ob Dravi in dogajanje na Spodnji Polskavi v roman Soseska. Gera je na njegovo pobudo napisala nekaj črtic. Zgodba o splavarjih se je začela oblikovati šele leto in pol po splavarjenju, ko se je pripetilo nekaj splavarskih nezgod in stavka. Roman je izšel leta 1940 pri Modri ptici v Ljubljani in bi naj izšel tudi v nemščini.

NA SPLAVIH

V romanu je opisal ljudi, katerih življenje in delo je bilo tesno povezano z lesom in vodo, mogočnega gospodarja Gašperja Kneza, Tomaža s sinom Mihom, Kajžnika in Petruna, ki jima je šele smrt iztrgala lemez iz rok, Knezovega sina Marka, ki je bil razpet med svojo ženo Tinko in sošolko Jano ter voljo svojega očeta in še druge pogumne fante in može. »Večini je bilo splavarjenje edini vir preživljanja, mnogim pa tudi priložnost, da so se iztrgali iz mračnih pohorskih in kozjaških grap ter vsaj za kratek čas zaživel svetlo, polno življenje ... (INGOLIČ 1986: 5).

Roman je izšel celo v tretjem rajhu pod imenom Der Drauflösser (1944, z letnico 1943). Ptujski in mariborski Nemci so ostro protestirali proti izidu romana v nemščini. In proti pisatelju, ki je »že prej napisal knjigo Lukar (Zwiebelbauer), ki slika življenje prebivalcev Ptujškega polja in baje vsebuje komunistične tendence,« in je bil »po zavzetju dežele 1941 z valom I kot pripadnik slovenske inteligence izseljen in se je kot gimnazijski profesor pokazal kot nasprotnik nemštva.« (INGOLIČ 1980: 67)

Z režiserjem Francem Žižkom sta dramatisirala Sirote, krstna predstava je bila 19. januarja 1940, sceno je zasnoval France Mihelič, Ivan Potrč je napravil anketo otrok in jo objavil v mariborskem Večeru.

Konec leta 1939 je začel pisati roman Matevž Visočnik, ki bi naj bil tretji del trilogije, prvi bi govoril o pohorskih drvarjih, drugi pa o splavarjih. Roman Matevž Visočnik je posvetil mizarjem, očetu, bratu in svaku, pa tudi mami. Napisal ga je že pred vojno in tudi natisnili so ga, izšel pa je leta 1946. Roman pripoveduje o tem, kako sta se njegov oče in mama težko pre-

bijala skozi življenje. Oče je nekdanjo kmečko hišo spremenil v mizarsko delavnico, mama se je trudila, da bi vsaj v notranjosti ohranila kmečki značaj. Posebnost romana je glavni junak, medtem ko so Lukarji kolektivni roman, Na splavih pa bolj ali manj družinski. Literarno zgodovinarji ocenjujejo, da so realisti Ingolič, Prežih in Kranjec ustvarili kolektivni in socialni roman z glavno osebo.

VINSKI VRH

Za prebivalce pod Pohorjem so bile Haloze poseben svet, kjer je bilo grozdje slajše in vino močnejše, kjer je stala sredi gričev tudi od Turkov neosvojljiva Ptujška gora, kopasti Boč in razpotegnjena Donačka gora. Takoj po preselitvi na Ptuj je pričel raziskovati Haloze. Odzval se je tudi mnogim povabilom na trgatve, pridružil pa se je tudi mežnarju pri pobiranju darov. »In prav pri siromakih je mežnar dobil najlepše zrnje, morda samo nekaj litrov, toda tista pšenica ni bila samo prevejana, pač pa celo prebrana! Mežnar je vse to sprejemal, kakor da drugače biti ne more in ne sme, tu in tam je celo opozoril darovalce, da bi lahko dali več, čeprav se je na predrju kljub mrazu gnetlo precej bosih otrok v samih srajcah.« (INGOLIČ 1980: 73). Še bolj je spoznal bedo haloškega viničarja, ko je z medicinsko sestro obiskoval jetične in druge bolnike. Kakšno nasprotje na enem mestu med gosposko zidanico in viničarijo, kjer ni bilo kruha in mleka, kaj šele mesa. Najprej je napisal dve haloški noveli: Žejo in Likof. Ko je bilo že znano, da bo moral v izgnanstvo, je original Žeje po zanesljivih virih v odlomkih poslal založniku v Ljubljano. Žejo je napisal tik pred vojno, Trgatev pa je nastala leto dni po osvoboditvi. Ingolič ju ocenjuje takole:

» Čeprav v obeh knjigah nastopajo v glavnem isti ljudje, mi iz Trgateve, ki sem jo napisal v vsesplošnem zmagoslavju in revolucionarnem zanosu – v pičlih šestih tednih ob tedaj hudo zahtevnem šolskem delu – ni pred oči stopila nobena oseba, medtem ko sem ljudi iz Žeje videl kot žive pred seboj. Tako starega, od dela izmozganega viničarja Trčka, ki se je šele na smrtni postelji lahko napil vina, ki ga je leto za letom pridelal v vinogradu svoje nemške gospodarice, malega kmeta Svenška, ki so mu dolgovi požrli vinograd s hišo vred in ga pahnili med viničarje, kočarko Jusovko, ki je imela komaj toliko zemlje, da je lahko zredila enega samega prašiča in nabrala le toliko brent grozdja, toda ob koncu je na likofu širokogrudno povabila toliko sosedov in znancev, da so popili in pojedli, kar je pridelala.« (INGOLIČ 1986: 4-5).

ЕКСКУРЗИЈЕ — ЕКСКУРЗИЈЕ

1. Dne 19. oktobra se je vršila ekskurzija v Kalote.
 Othod ob 8 uri pred gimnazije, prihod ob 17 uri. Razen tih učenk
 (Murgole T., Tomič J. in Pokrajč M.), ki so bile bolne, so se ekskurziji udeležili vse učenci.
 Šli smo peš preko strozi Šturmove, kjer smo opazovali jesensko delo
 na polju, do S. Vida, od koder smo se povzpeli na hajki vrh.
 Od tam smo pri ob izredno lepem vremenu ogledali Ptujsko polje,
 Slov. goriče, Kalote z vsemi najstarejšimi in najlepšimi krajci. Ki so
 vidni z hajke vrha. Učenci so mi pokazali, kje smo najprej krojili
 pod prečo Lubštave opet k S. Vidu, ^{časno} ogledali življenje kalotkega
 prebivalstva. Opozoril sem jih na socialne in narodnostne protike,
 katerih je primerno najti starost.
 V Ptuj, 20. oktobra 1940. Anton Ingolič

Ingoličev rokopis v dnevniku II. a razreda državne realne gimnazije Ptuj, šolsko leto 1940/41 (hrani ZAP, Gimnazija šk. 44)

IZGNANSTVO

Prišel pa je čas, na katerega je opominjal Stanko Cajnkar v svojih nedeljskih pridigah, in ki ga je opisal Ingolič v noveli Tam gori za hramom (1938). Zgodilo se je, kar so jim grozili: razgnali so jih na vse strani.

Kako so potekali prvi dnevi v maju 1941 na gimnaziji, se spominja Anton Ingolič, ko pravi »... nam, Štajercem, ki smo še ostali, pa je bilo naročeno, naj prihajamo vsako dopoldne v gimnazijo in v zbornici počakamo na sporočilo našega ravnatelja, ki je moral vsako jutro k nemškemu pooblaščenju za prosveto po direktive za tisti dan. Zvedel seveda ni nič novega, kajti Nemci so bili neprekosljivi mojstri v zavajanju njim podrejenih ljudi. Neki dan pa je ravnatelj meni, ki sem bil varuh podporne knjižnice, predal ukaz, da pobrem knjige, ki jih imajo dijaki izposojene. To je bilo najtežje, na srečo pa zadnje delo, ki sem ga dobil med svojim devetletnim službovanjem na ptujski gimnaziji. Olajšali so mi ga dijaki, ki so se le slabo odzivali pozivu, kolikor so ga sploh opazili na gimnazijskih vežnih vratih, saj pouka od zadnjih, še svobodnih dni ni bilo. Popolnoma mi je seveda odleglo, ko sem po nekaj dneh našel gimnazijska vrata zaklenjena, pri enem od kolegov pa izvedel, da smo profesorji odpuščeni.« (INGOLIČ 1992: 20).

Večina profesorjev gimnazije se je pred okupatorjem pravočasno umaknila v Ljubljansko pokrajino, Jože Kos in Franc Stiplovšek sta se znašla v nemškem vojnem ujetništvu. »Anton Ingolič, Janko Liška in Josip Zega so vsa štiri leta okupacije preživeli v izgnanstvu v Srbiji, kamor jih je okupator z njihovimi družinami izgnal 13. julija 1941 s 15. transportom oziroma 23. julija 1941 s 24. transportom.« (MAVRIČ 1994: 91).

Pred vojno vihro je Ingolič še pravočasno domov zapeljal tudi pet zabojev knjig, nekaj revij in rokopisov pa skrnil na podstrešju, za ostale stvari pa ni bilo več časa. Potem je prišla tista ptujska noč, ko so jih prebudili okovani pruski škornji in dva nemška vojaka brez besed pozdrava. Ne domov na Polskavo, temveč na pot v neznano. Alda, ki je imela že deset let, ga je vprašala, če ga bodo odpeljali. »Nas bodo vse odpeljali, sem ji odvrnil. Tako se je začela zgodba, ki jo je napisalo težavno štiriletno obdobje in jo je beležil tudi objektiv fotoaparata.« (INGOLIČ 1971: 22).

Izgnanstvo je preživel prve mesece v Paraćinu in Zaječaru, potem tri leta v Čupriji, nazadnje v Beogradu. Izgnali so ga s sinčkom, ki je komaj shodil, hčerko šolarko in bolno ženo. Vzeli so mu vse. V Zaječaru so jih lepo sprejeli, v Paraćinu je bilo zaradi folkdojčerskega župana življenje bedno, rešili so jih gostoljubni odposlanci iz Zaječara, dobil je profesorsko službo v Čupriji. Življenje je bilo kljub vsemu zelo težavno. Spominja pa se tudi četniških grozodejstev. Ker ni bilo igrač, je sinku pripovedoval pravljico, kako so iz ptujskega stanovanja šle igrače na pot v Srbijo. Nastala je Udarna brigada. Sinko je bil prepričan, da bodo igrače, ki jih je vodil general Blisk, premagale vse ovire. V letu 1943 je napisal tridejanko Mlatilnica.

Paraćin 1941. Kuhinja slovenskih izgnancev. Na sliki sta pisateljeva otroka. Foto: Anton Ingolič

VRNITEV NA PTUJ

Po vrnitvi na Ptuj so najprej domovali v svojem skromnem stanovanju, potem pa se preselili v izpraznjeno vilo bivšega nemškega veletrgovca Krakerja. Na Ptuj se ni vrnil samo svoboden, pač pa tudi z ozdravljenimi očmi, tako se je lahko z vsemi močmi lotil dela, ki ga je bilo več kot preveč. Od knjižnice je v svoji pisalni mizi odkril dve ali tri knjige, od več kot desetih Miheličevih platen in risb je našel le njegovega Mrtvega kurenta, čakalo pa ga je vse, kar je skrival na podstrešju. Dr. Roman Klasinc mu je shranil tudi pisalni stroj in kopijo Žeje, medtem ko se je original v Ljubljani izgubil. Žena se je zaradi bolezni upokojila, on se je zaposlil na gimnaziji, kjer ni samo poučeval, bil je tudi njen ravnatelj, pa nekaj mesecev varuh ptujskega in dornavskega gradu in graščine na Turnišču, član mestnega narodnoosvobodilnega odbora in aktivist. Poskrbel je tudi za nastajanje nove dijaške knjižnice, ki je tik pred vojno štela v slovenskem in srbohrvatskem oddelku 1800 knjig. Anton Ingolič je bil ravnatelj Gimnazije le kratek čas od 14. septembra do 12. oktobra 1945, potem ga je zamenjal profesor Franc Stiplovšek. Izvolili so ga tudi v mestni odbor in s težavo je dosegel, da so ga v zadnjem trenutku črtali s kandidatne liste za predsednika, se pravi župana.

Za tisk je pripravil Udarno brigado, napisal Mlade aktiviste za ptujsko gledališče, izšel je Matevž Visočnik, ki pa zaradi tematike ob drugačnih družbenih razmerah ni zbudil kake pozornosti. Spremenjene razmere v Halozah so ga spodbudile, da je Žeji napisal nadaljevanje Trgatev. V tem času je moral zaradi mnogih zadolžitev pisati hitro. Trgatev je bila (črno-belo opisovanje) v nasprotju z Žejo, negativno sprejeta. Nek slaboten fant, uradnik, ga je celo tožil, ker naj bi ga prikazal z imenom in priimkom. V Izbranih spisih je Žejo preimenoval v Vinski vrh.

Ingolič se spominja, da kulturno življenje po vojni na Ptuj ni zaživelo, od njegovega ožjega predvojnega kroga se je samo on vrnil na Ptuj. Vabili so ga v Ljubljano, bliže spominom na dijaška leta pa je bil Maribor. Sredi septembra 1946 se je zaposlil na realni gimnaziji v Mariboru.

INGOLIČ IN LJUDSKA KNJIŽNICA

Anton Ingolič pa je tudi med podpisniki odbora za novo Ljudsko knjižnico in čitalnico decembra 1945. leta. Odbor sklene, da bo knjige naročal Anton Ingolič. V pismu neugotovljeni osebi pravi 15. januarja 1946: »1. Prostori knjižnice in čitalnice so deloma že opremljeni, deloma je oprema popravljena, a se bo namestila, ko bomo dobili dokončne prostore za knjižnico in čitalnico v Narodnem domu.

2. Knjižnica in čitalnica bo poslovala vsak dan, in sicer bo začela z rednim poslovanjem s 1. februarjem s čitalnico, in sicer dnevno od 3. do 7. ure popoldne, v nedeljo pa poleg tega še od 10. do 12. ure. Knjižnica bo otvorena 8. februarja, seveda če bodo prispele knjige, ki smo jih pravočasno naročili ... Kupil sem kartoteko za 2000 knjig in 500 čitalcev. To v imenu čitalnice, ki sem ji začasen tajnik.« (EMERIŠČ 1978: 10). In še zanimivost, kako se je bogatil fond ptujske

študijske knjižnice: »Ob preurejanju knjižnice v zvezi z oblikovanjem osemrazredne osnovne šole in štirirazredne gimnazije je bilo večje število knjig, primernih za nižjo stopnjo, izločenih in oddanih ptujskim osnovnim šolam, bolj ali manj dotrajane, zastarele ali kakorkoli odvečne pa ptujski študijski knjižnici, tako da je ostalo le še kakih 1000 knjig.« (ARHAR 1969: 84).

O PISATELJEVANJU

Ingolič je dejal, da ni naloga pisatelja, da se ukvarja s kritikami svojih del, »pač pa, da piše, piše iz sebe in iz življenja okoli sebe, seveda vedno bolje in umetniško prepričljiveje.« (INGOLIČ 1980: 7).

Njegov pisateljski postopek je temeljil na zapiskih in načrtno zbranem gradivu, kar so mu mnogi kritiki očitali. Pravi, da se je zapisovanja naučil od svoje matere, ki ga je že v zgodnjih letih naučila reda, ko si je zapisovala vse dohodke in izdatke mizarske delavnice, zapisovala pa je tudi vse važnejše dogodke o družini in hiši. V pismu Alfonzu Koprivi januarja 1967, ko mu je ta čestital ob rojstnem dnevu, je odgovoril: »Tedaj, ko smo tekali bos po Polskavi in se hodili kopat na gmajno, si pač nisem mogel misliti, da bom kot profesor v pokoju in še aktiven pisatelj s toliko in toliko knjigami na polici in še v glavi dočakal šestdeset let, a tudi tedaj, ko so nas transportirali v Srbijo – in še marsikdaj pozneje – si tega nisem mogel misliti.« (INGOLIČ 1967: 1).

Pisanje mu je vse do zadnjih let šlo hitro izpod rok. Mnoge zamisli so se mu porodile med poslušanjem simfonične glasbe, o tekstih pa je razmišljal tudi na sprehodih in tudi na planinskih pohodih. Navdih mu je dala tudi kakšna gledališka predstava, razstava slik ali dobra knjiga. Pred natisom ja vsako svoje delo jezikovno, stilistično pa tudi vsebinsko popravil. Njegova

pisateljska delavnica je imela enega delavca in en pisalni stroj, »toda v njej je bilo ustvarjenih na stotine človeških bitij, od katerih dve nista enaki, in na stotine zgodb, od katerih je vsaka drugačna.« Vse kar je bilo v njej ustvarjenega, pa je vzeto iz resničnega življenja, »ni pa enostavno preneseno na papir, marveč pregneto v meni, obarvano z mojo čustvenostjo, prekvašeno z mojo mislijo in predstavljeno, da se tako izrazim, v mojo resničnost, ki pa se ni nikoli dvignila v nedosegljive višave, niti se ni pogreznila v meglene, preprostemu zemljanu nedojemljive globine in prepade.« (INGOLIČ 1980: 11).

In nadaljuje z besedami v decembru 1979, s katerimi zaključí razlago svojega pisateljskega postopka:

»In vse kar sem napisal, sem napisal iz resnične pisateljske in človeške nuje, v pisanje pa vpregel vse svoje duševne sposobnosti in vanj položil, ali vsaj skušal položiti, kar je najvrednejšega v meni, saj sem v pisanju našel, in še vedno nahajam, najgloblji smisel svojega življenja.« (INGOLIČ 1980: 11).

Ingolič je jezikovno skrben pripovedovalec, okrasnih podob se ogiba. Stalnice so besede zemlja, delo, luk. O besedah, ki so mu najbližje oziroma mu največ pomenijo, pa je dejal: »To so besede, ki nekaj predstavljajo, ne po zvočnosti. Če bi bil pesnik, bi povedal besede, ki bi mi bile po akustičnosti, blagozvočnosti najbližje, ker pa to nisem, vam lahko naštejem besede, ki označujejo nekatere predmete, besede, ki so mi vedno pred očmi: reber, sonce, gozd, kladivo, okno, trgatev, knjiga, pot, roka, oči, drevo, travnik.« (KAJZER 1992: 209). Ko se ga profesorica Alenka Glazer spominja kot sodelavca, meni o njegovih številnih delih, da so spoj realizma z romantiko. »Tako postane razumljivo, zakaj pisatelj sam ni pristajal na ugotovitve, ki so se pogosto ponavljale, da je namreč nadaljevalec naturalizma. K takemu razsojanju so vsekakor pripomogli njegovi ustvarjalni postopki, zlasti v fazi, ko je novo delo snoval, ko se je nanj šele pripravljal in je zanj zbiral gradivo. Toda bil je preveč izrazit fabulist, da bi se bil odločal samo za izseke iz življenjskega toka, ki bi ne učinkovali v medsebojni povezanosti in končni zaokroženosti.« (GLAZER 1992: 71).

Franc Zadavec ocenjuje, da: »Romani povejo, da je Ingoličeva epska posebnost v razpredanju zgodbe in drobnem prizoru in pogovoru. V njegovih novelah je več umetniške zgoščenosti, več dramatično oblikovanih prizorov kot v daljši prozi ...« (ZADRAVEC 1999: 282).

Ptujska leta zaznamujejo Ingoliča kot pisatelja preprostih domačih ljudi, imel je »imenitni občutek za socialne in še druge človeške krivice in nazadnje odpor do vsega nenaravnega, nedemokratskega in neetičnega v življenju. In vse to, združeno z njegovo sposobnostjo fabuliranja, se je prelivalo v razgibane zgodbe, ki so stvarno prikazovale tedanje življenje na štajerskem podeželju;« (ŠIFRER 1987: 12).

*Anton Ingolič v svoji delovni sobi
(iz knjige Marjete Žebovec, Slovenski književniki rojeni od leta 1900 do 1918)*

ZAKLJUČEK

V tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja je slovenska pripovedna proza doživela razmah in umetniški vzpon zlasti v romanu pisateljev Juša Kozaka, Prežihovega Voranca, Miška Kranjca, Cirila Kosmača, Mire Miheličeve, Ignaca Koprivca, Ferda Godine, Franceta Bevka in posebno popularnega in plodovitega Antona Ingoliča. Ingolič je po načelih realizma in z naturalistično pripovedno tehniko uvedel v slovensko pripovedništvo motiviko Haloz in Dravskega polja, glavniko svojega obsežnega dela pa je napisal po drugi svetovni vojni, ko je tudi razširil svoje pripovedništvo na nova snovna področja, ki se že odmikajo od klasičnega realistično-naturalističnega vzorca. Ingoličeve glavne odlike so bile človeška čutečnost, iskreni humanizem in pravljica sposobnost fabuliranja.

Po vsej verjetnosti je bilo tako imenovano ptujsko obdobje eno najpomembnejših in odločilnih na življenjski in literarni poti Antona Ingoliča. Dobro desetletje so zaznamovale prelomnice, poroka, lastna družina in selitve, zaposlitev, leta izgnanstva v Srbiji in povojna vrnitev za kratek čas nazaj na Ptuj, predvsem pa življenjske postaje Polenšak, Dornava, Ptuj. V tem času je zastavil svoje poklicno delo na ptujski gimnaziji in napisal svoj prvi in odmevni roman Lukarji. Prav tako so bila ta leta značilna za izbiro motivike njegovih literarnih del. Umetniško je oblikoval svet drvarjev, splavarjev, lukarjev in viničarjev. V ptujskem obdobju je Anton Ingolič pisateljsko in človeško dozorel. Sedanji in prihajajoči čas pa bo ob ponovnem prebiranju in raziskovanju dal nova spoznanja in tudi v literarnih zgodovinah dopolnil pisateljevo življenjsko in ustvarjalno podobo.

NAVEDENKE

ALENKA GLAZER, 1992: Iz spominov na srečanja z Antonom Ingoličem. Dialogi, Maribor, 71.

ANTON INGOLIČ, 1967: Pismo Alfonzu Koprivi. Rokopisna zbirka Ms 549/I-3 UKM, 1.

ANTON INGOLIČ, 1975: Iz mojih prvih ptujskih let. 69. Izvestje Gimnazije Dušana Kvedra v Ptuju za šolsko leto 1973-74, Ptuj, 25.

-- , Iz mojih prvih ptujskih let, 69. Izvestje Gimnazije Dušana Kvedra v Ptuju 1973-1974, Ptuj, 25-26.

ANTON INGOLIČ, 1986: Med svojimi. Dialogi, 3.

-- , Med svojimi. Dialogi, 4-5.

-- , Med svojimi. Dialogi, 5.

ANTON INGOLIČ, 1980: Moje pisateljevanje. Ljubljana, 33.

ANTON INGOLIČ, Nekaj spominov iz Ptuja. ZAP, Gimnazija, šk. 244. Gradivo ob 100-letnici.

ANTON INGOLIČ, 1992: Tako je bilo. Ljubljana, 20.

FRANC ZADRAVEC, 1999: Slovenska književnost II. Ljubljana, 282.

IRENA MAVRIČ, 1994: Ptujška gimnazija med okupacijo. Zbornik ob 125-letnici gimnazije v Ptuju. Ptuj, 91.

IVAN BRATKO, 1994: Spomini na dijaški list Rast na ptujski gimnaziji. Zbornik ob 125-letnici gimnazije v Ptuju. Ptuj, 80.

IVO ARHAR, 1969: Dijaška knjižnica. 63. Izvestje Gimnazije Dušana Kvedra v Ptuju 1869-1969, Ptuj, 84.

JAKOB EMERŠIČ, 1978: Ljudska knjižnica (z mladinskim oddelkom). 30 let študijske knjižnice v Ptuju, Ptuj, 9-10.

JANEZ KAJZER, 1992: Doživel sem ogromno sreč, Pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem. Srce in oko, 203.

-- , Doživel sem ogromno sreč, Pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem. Srce in oko, 209.

JOŽE ŠIFRER, 1987: Anton Ingolič, Osemdesetletnica. Naši razgledi, 12.

LJUBICA ŠULIGOJ, 1994: Med svetovnima vojnama (gimnazija v narodnoobrambnem boju). Zbornik ob 125-letnici gimnazije v Ptuju. Ptuj, 53.

MARJETA CIGLENEČKI, 1994: Ptujška leta Franceta Miheliča. Zbornik ob 125-letnici gimnazije v Ptuju. Ptuj, 170.

MIRA MEDVED, 1977: Pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem. Dialogi, 641-647.

RUDOLF ČEH, 1994: Postoj in se ozri ...! Zbornik ob 125-letnici gimnazije v Ptuju. Ptuj, 134-138.

VIKTOR HORVAT, 1977: S pisateljem Antonom Ingoličem. Tednik, 7.

VIRI IN LITERATURA

ANTON INGOLIČ, 1943: Die Drauflösser. Wien.

--, 1934: Gimnazistka Feruna. Ljubljanski zvon. Ljubljana.

--, 1932: Hiša številka 52. Ljubljanski zvon. Ljubljana.

--, 1936: Lukarji. Maribor.

--, 1941: Matevž Visočnik. Roman preprostega človeka. Ljubljana.

--, 1935: Mlada leta. Ljubljana.

--, 1948: Mlatilnica. Lovorjev venec. Celje.

--, 1980: Moje pisateljevanje. Ljubljana.

--, 1940: Na splavih. Ljubljana.

--, 1940: Sirote. Ljubljana.

--, 1939: Soseska. Ljubljana.

--, 1946: Udarna brigada. Pravljica iz naših velikih dni. Ljubljana.

--, 1946: Vinski vrh. Roman v dveh knjigah. Žeja. Ljubljana.

--, 1946: Vinski vrh. Roman v dveh knjigah. Trgatev. Ljubljana.

FRANC ZADRAVEC, 1999: Slovenska književnost II. Ljubljana.

--, 1972: Zgodovina slovenskega slovstva VI. Ekspresionizem in socialni realizem. Maribor.

HELGA GLUŠIČ, 1996: Sto slovenskih pripovednikov. Ljubljana.

55. IZVESTJE DRŽAVNE REALNE GIMNAZIJE KRALJEVIČA ANDREJA V PTUJU ZA ŠOLSKO LETO 1932-33. Ptuj.

57. IZVESTJE DRŽAVNE REALNE GIMNAZIJE KRALJEVIČA ANDREJA V PTUJU ZA ŠOLSKO LETO 1934-35. Maribor.

63. IZVESTJE GIMNAZIJE DUŠANA KVEDRA V PTUJU 1869-1969. Ptuj, 1969.

69. IZVESTJE GIMNAZIJE DUŠANA KVEDRA V PTUJU ZA ŠOLSKO LETO 1973-74. Ptuj, 1975.

JANEZ KAJZER, 1992: Doživel sem ogromno sreč. Pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem. Srce in oko, 201-209.

JANKO KOS, 2002: Pregled slovenskega slovstva, Ljubljana.

--, 2001: Primerjalna zgodovina slovenske literature. Ljubljana.

--, 1989: Književnost. Učbenik literarne zgodovine in teorije. Maribor.

JOŽE POGAČNIK, FRANC ZADRAVEC, 1973: Zgodovina slovenskega slovstva. Maribor.

MELITA FORSTNERIČ HAJNŠEK, 1991: Pogovor z Antonom Ingoličem. Nova obzorja ali: kako smo skočili v Dravo. Dialogi. Maribor, 9-22.

MIRA MEDVED, 1977: Pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem, Dialogi. Maribor, 641-647.

30 LET ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE V PTUJU: Ptuj, 1978.

ZBORNİK OB 125-LETNICI PTUJSKE GIMNAZIJE: Ptuj, 1994.

ZAP, Gimnazija šk. 44, Dnevnik II. A razreda Državne realne gimnazije na Ptuju, šolsko leto 1940/41.

INGOLIČEVA PTUJSKA LETA
Med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj
2007